

Олександр Гуменський

кандидат юридичних наук,

завідувач відділу технічної експертизи документів, психологічних,
почеркознавчих та лінгвістичних досліджень,

Науково-дослідний центр незалежних судових експертиз

Міністерства юстиції України

<https://orcid.org/0000-0001-6860-4925>

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ СПЕЦІАЛЬНИХ ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ НЕГЛАСНОГО ОТРИМАННЯ ІНФОРМАЦІЇ

У статті висвітлено такий напрям діяльності у сфері експертного забезпечення розслідування правопорушень, пов'язаних із незаконним обігом спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації (СТЗНОІ), як судова експертиза СТЗНОІ.

Згідно із законодавством України спеціальні технічні засоби (далі – СТЗ) застосовуються під час проведення оперативно-розшукової, розвідувальної, контррозвідувальної діяльності, реалізації заходів із боротьби з тероризмом правоохоронними та іншими державними органами в межах, визначених законодавством України.

З огляду на те, що негласне отримання і використання з будь-якою метою відомостей про особу без її згоди на це порушує конституційні права особи, здійснювати такі дії мають право лише уповноважені на те особи і з дотриманням встановленого порядку. Нині, коли під час російської збройної агресії Конституція України «поставлена на паузу», контроль за використанням СТЗ децю послаблений, що може призвести до порушення конституційних прав і свобод громадян. Під час розслідування вказаних правопорушень обов'язковим є проведення експертизи для віднесення технічних засобів до СТЗНОІ.

Встановлено, що судові експертизи СТЗНОІ проводяться виключно у СБУ.

Чинна загальна експертна методика дослідження СТЗНОІ, а також розроблені окремі методики є власністю Українського науково-дослідного інституту спеціальної техніки та судових експертиз Служби безпеки України (ІСТЕ СБУ) та мають гриф обмеження доступу «Для службового користування», а отже, ознайомитися з ними можна тільки в ІСТЕ СБУ за додержанням певної процедури.

Виключно із запропонованими законодавцем підходами можна говорити про забезпечення конвенційного права особи на справедливий судовий розгляд, закріплений у ст. 6 Європейської конвенції з прав людини, дотримання принципу змагальності сторін та «рівності можливостей», у відповідності до якого кожна зі сторін під час розгляду справи повинна володіти рівними можливостями, як-то отримання альтернативних експертних висновків, а також не мати якихось вагомих переваг над опонентом.

З урахуванням усього наведеного вище обґрунтовано доцільність усунення монополії на проведення експертизи СТЗНОІ однією установою шляхом надання науково-дослідним установам судових експертиз Міністерства юстиції України можливості проведення таких експертиз.

Ключові слова: спеціальні технічні засоби негласного отримання інформації (СТЗНОІ), експертна діяльність, судова експертиза, Європейський простір судово-експертної діяльності, альтернативні експертні висновки.

Постановка проблеми. Здійснювані останніми роками демократичні реформи в Україні спрямовані передусім на досягнення європей-

ських демократичних стандартів. Асоціація з Європейським Союзом є важливим стимулом для розбудови в Україні сучасної євро-

пейської держави. Такий розвиток держави має відповідати низці формальних критеріїв. Зокрема, невід'ємною ознакою держави, що претендує на статус повноправного члена ЄС, є наявність її реальної юридичної відповідальності перед людиною та суспільством за свою діяльність, конституційована, зокрема, і в Україні (ст. 3 Конституції) [5].

Статті 31 і 32 Конституції України закріплюють право людини і громадянина на недоторканність приватного життя, особисту і сімейну таємницю, захист своєї честі і доброго імені; право на таємницю листування, телефонних переговорів, поштових, телеграфних та інших повідомлень; право на недоторканість приватного життя [5].

Згідно з чинним законодавством, отримання відомостей про приватне життя громадян допускається тільки у кримінальному процесі (негласні слідчі (розшукові) дії). При цьому допускаються три види правообмежень: 1) огляд і виїмка приватної поштово-телеграфної кореспонденції, інших поштових відправлень; 2) прослуховування телефонних та інших переговорів з використанням сучасної техніки; 3) входження в житло всупереч волі проживаючих у ньому осіб і огляд, обстеження житла (обшук), окремо в оперативно-розшуковій діяльності виділені ще й установка в оселі підслуховуючих та інших пристроїв і електронне спостереження за житлом, без входження до нього [8].

Згідно із законодавством України, спеціальні технічні засоби (далі – СТЗ) застосовується під час проведення оперативно-розшукової, розвідувальної, контррозвідувальної діяльності, реалізації заходів із боротьби з тероризмом правоохоронними та іншими державними органами, зокрема Службою безпеки України, розвідувальними органами, Національною поліцією, Національним антикорупційним бюро, Міністерством юстиції України, Міністерством оборони України та іншими суб'єктами в межах, визначених законодавством України.

Нині під час російської збройної агресії контроль за використанням СТЗ дещо послаблений, що може призвести до порушення конституційних прав і свобод громадян. Під час розслідування правопорушень, пов'язаних з обігом СТЗ, є обов'язковим проведення експертизи для віднесення технічних засобів до спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації СТЗНОІ.

В умовах зростаючих загроз національній безпеці науково-дослідні установи судових експертиз (далі – НДУСЕ) забезпечують правосуддя якісними й неупередженими дослідженнями, оперативно реагують на сучасні виклики і запит суспільства, сприяючи освоєнню нових видів судових експертиз та започаткуванню нових експертних спеціальностей у системі Міністерства юстиції України.

Проте такий вид експертизи, як «Експертиза спеціальних технічних засобів (СТЗ) негласного отримання інформації», не проводиться у жодній науково-дослідній установі судових експертиз Міністерства юстиції України, такий вид досліджень наразі здійснюється тільки фахівцями Українського науково-дослідного інституту спеціальної техніки та судових експертиз Служби безпеки України (далі – ІСТЕ СБУ).

Мета статті. Метою статті є розгляд різних аспектів правового режиму СТЗНОІ, а також обґрунтування необхідності усунення монополії на проведення експертизи СТЗ в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Правову основу здійснення діяльності у сфері використання спеціальних технічних засобів з метою негласного отримання інформації становлять такі нормативно-правові документи: закони України «Про оперативно-розшукову діяльність» [11], «Про контррозвідувальну діяльність» [9], «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» [12]; КПК України [6].

У цих та інших законах встановлюється, що в ході проведення контррозвідувальної та оперативно-розшукової діяльності можуть використовуватися технічні та інші засоби, які не наносять шкоди життю й здоров'ю людей й не завдають шкоди навколишньому середовищу. Отже, ці положення законів фактично визначають як правомочність, так і основні умови застосування спеціальної техніки. Важливою особливістю застосування спеціальної техніки в ОРД та КРД є орієнтація на приховане добування інформації, котре здебільшого призводить до обмеження конституційних прав людини й громадянина на недоторканість приватного життя й житла, особисту таємницю, таємницю переписки, телефонних переговорів та ін. Тому в цих специфічних видах державної діяльності правовому регулюванню насамперед піддаються такі аспекти застосування спеціальної тех-

ніки: види спеціальної техніки, що допущені до застосування; суб'єкти та порядок обігу спеціальної техніки; підстави, умови й порядок її застосування для вирішення завдань КРД та ОРД; напрями й порядок використання результатів, отриманих за допомогою технічних засобів; категорювання відомостей про тактику і застосовувані моделі спеціальної техніки за рівнем доступу.

Аналіз законодавчих та інших нормативних документів вказує на те, що як в Україні, так і в багатьох інших країнах негласне отримання інформації з використанням спеціальних технічних засобів є прерогативою діяльності, яка здійснюється державними органами в особі її спеціальних оперативних підрозділів та їх співробітників. З огляду на те, що негласне отримання і використання з будь-якою метою відомостей про особу без її згоди на це порушує конституційні права особи, здійснювати такі дії мають право лише уповноважені на те особи і з дотриманням встановленого порядку. Будь-хто з власної ініціативи чи на замовлення інших осіб не має права здійснювати такі дії. Обмеження прав особи, задекларованих статтями 30, 31, 32 Конституції України [5], здійснюється у встановлених законом випадках та за рішенням суду. Соціальна небезпечність наслідків незаконного негласного отримання інформації виводить за межі закону не лише використання спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації, але також їх придбання та збут [7, с. 62].

За порушення таких прав людини і громадянина передбачені різні види відповідальності – кримінальна і цивільна. Але для того щоб охороняти той чи інший об'єкт протиправного посягання, необхідно знати, що являє собою цей об'єкт. Різне розуміння приватного життя як соціального явища і повна відсутність законодавчого визначення сфери приватного життя призводять до того, що кваліфікація злочинів, пов'язаних з порушенням недоторканності приватного життя (у тому числі і з використанням СТЗНОІ), часто викликає труднощі у правозастосувача.

Кримінально-процесуальний кодекс України (далі – КПКУ), будучи одним із нормативних правових актів, що становлять правову основу використання СТЗНОІ під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій, містить норми, що регулюють порядок використання СТЗНОІ.

З огляду на те, наприклад, що проведення такого оперативно-розшукового заходу, як контроль телефонних переговорів, неможливе без використання СТЗНОІ, КПКУ також можна віднести до нормативних правових актів, що становлять правову основу використання СТЗНОІ.

Спираючись на конституційні положення, КПК регламентує підстави та порядок втручання у приватне спілкування та у ст. 258 встановлює загальні засади провадження негласних слідчих (розшукових) дій, пов'язаних із обмеженням права особи на приватність.

Частина 1 ст. 258 КПКУ вказує, що ніхто не може зазнавати втручання у приватне спілкування без ухвали слідчого судді.

Прокурор, слідчий за погодженням з прокурором зобов'язані звернутися до слідчого судді з клопотанням про дозвіл на втручання у приватне спілкування у встановленому кримінальним процесуальним законом порядку, якщо будь-яка слідча (розшукова) дія включатиме таке втручання. Порядок внесення клопотання до слідчого судді та його розгляд регламентується статтями 246, 248, 249 КПК. Як юридична підстава на втручання у приватне спілкування виступає ухвала слідчого судді про дозвіл на його проведення слідчим або за його дорученням оперативним підрозділом.

Ч. 2 ст. 246 закріплює, що «підставами для проведення конкретної негласної слідчої (розшукової) дії є наявність відомостей про злочин та особу, яка його вчинила, які потребують перевірки, для їх підтвердження або спростування, за умови, що в інший спосіб, ніж шляхом проведення цієї негласної слідчої (розшукової) дії, це зробити не можна».

Згідно зі ст. 246 КПК України, рішення про проведення негласних слідчих (розшукових) дій приймає на підставах та в порядку, передбачених главою 21 КПК, слідчий суддя за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого, погодженого з прокурором [6].

Кримінальний процесуальний кодекс України у главі 21 містить вичерпний перелік негласних слідчих (розшукових) дій:

– втручання в приватне спілкування (аудіо-, відеоконтроль особи, накладення арешту на кореспонденцію, огляд і виїмка кореспонденції, зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, зняття інформації з електронних інформаційних систем);

- обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи;
- установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу;
- спостереження за особою, місцем або річчю;
- аудіо-, відеоконтроль місця;
- контроль за вчиненням злочину;
- виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації;
- негласне отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження.

Інші нормативно-правові акти (постанови Кабінету Міністрів України, накази Генеральної прокуратури України, Національної поліції України, Служби безпеки України, Державної пенітенціарної служби, Державної прикордонної служби, Державної митної служби тощо) можуть містити тільки положення щодо порядку та тактики проведення вказаних у главі 21 КПК негласних слідчих (розшукових) дій.

Положення глави 21 КПК є керівними для проведення оперативно-розшукових заходів, передбачених ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність».

Поряд з Конституцією України Цивільний кодекс України (далі – ЦКУ) у статті 301 закріплює право на недоторканність приватного життя, особистої і сімейної таємниці як нематеріальних благ, що належать громадянину від народження або в силу закону [14].

Що стосується таких кодифікованих нормативних актів, як Кримінальний кодекс України (далі – ККУ) та Кодекс України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП), то їх положення безпосередньо встановлюють відповідальність за незаконний обіг СТЗНОІ залежно від ступеня суспільної небезпеки і характеру діяння.

У випадку порушень конституційних прав особа має право на належний захист та відновлення своїх прав.

Практика експертної діяльності за цим специфічним видом судової експертизи свідчить про необхідність її узгодження зі ст. 4 Закону України від 25.02.1994 № 4038-XII «Про судову експертизу», що незалежність судового експерта та правильність його висновку забезпечується існуванням установ судових експертиз, незалежних від органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів

досудового розслідування та суду, в тому числі із передбаченням можливості призначення повторної судової експертизи [13]. Поряд із тим нормою ст. 101 Кримінального процесуального кодексу України забезпечується право кожної сторони кримінального провадження надати суду висновок експерта, що ґрунтується на його наукових, технічних або інших спеціальних знаннях.

Виключно із запропонованими законодавцем підходами можна говорити про забезпечення конвенційного права особи на справедливий судовий розгляд, закріплений у ст. 6 Європейської конвенції з прав людини, дотримання принципу змагальності сторін та «рівності можливостей», у відповідності до якого кожна зі сторін під час розгляду справи повинна володіти рівними можливостями, як-то отримання альтернативних експертних висновків, а також не мати якихось вагомих переваг над опонентом (рішення Європейського суду з прав людини «Стойменов проти колишньої Югославської Республіки Македонія» [3]; «Ходорковський та Лебедєв проти Росії» [1] та ін). Варто констатувати, що встановлення всіх обставин справи крізь призму конвенційного захисту права на справедливий суд належить до виключної компетенції судді, а передбачення можливості призначення повторної судової експертизи СТЗ іншим суб'єктам – НДУСЕ – стане гарантією неупередженого судового розгляду та сприятиме уникненню несправедливих судових рішень [2].

Виклад основного матеріалу. СТЗ легально використовується в розвідувальній, контррозвідувальній, оперативно-розшуковій та кримінально-процесуальній діяльності (під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Проте все більший прояв має тенденція нелегального використання СТЗ шляхом незаконного втручання в приватне життя інших людей, нормальне функціонування організацій, фірм, підприємств суто у своїх особистих цілях, починаючи від простої особистої зацікавленості і закінчуючи промисловим та державним шпигунством. Натепер такі пристрої й технічні засоби постійно вдосконалюються, стають більш компактними, дешевшими й доступнішими.

Злочинцями нерідко закупаються першокласні засоби зв'язку, спостереження, звукоуловлююча й звукозаписуюча апаратура.

У зв'язку з тим, що в Україні діяльність, пов'язана з обігом СТЗ, підлягає ліцензуванню, а за незаконні придбання і збут СТЗ передбачена кримінальна відповідальність здебільшого вони завозяться в Україну нелегальним шляхом.

Недостатня захищеність телекомунікацій привела до вразливості практично будь-яких телефонних переговорів, що дозволяє контролювати службові приміщення посадових осіб, оперативних співробітників правоохоронних органів тощо.

Для тривалого прослуховування використовуються радіозакладки, які виготовляються у вигляді лампочок, електричних розеток або інших звичних побутових приладів. Вони у стані забезпечити знімання інформації у радіусі не менш 10 метрів від пристрою. У сприятливому температурному середовищі вони можуть безперервно працювати більше 6 місяців і забезпечувати передачу інформації на відстань до 300 метрів.

Знімання аудіоінформації може відбуватися як через віконне скло, так і через стіни, які звичайно не є несучими конструкціями будинку. Уже розроблені й використовуються моделі радіопередавачів – стетоскопів, які здатні чітко відтворювати практично всі звуки за перешкодами товщиною до 30 сантиметрів.

Бурхливе зростання кількості спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації, удосконалення їх якості та постійне розширення сфер потенційного використання зумовили відповідне кримінально-правове реагування на відповідні соціально небезпечні процеси. В результаті останніми роками значно збільшилася кількість кримінальних проваджень, розпочатих за статтею 359 Кримінального кодексу України: «Незаконні придбання, збут або використання спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації». Важливою умовою ефективного розслідування злочинів та судового розгляду справ є використання спеціальних знань у різних формах, зокрема у формі судової експертизи, яка проводиться на основі використання сучасних досягнень науки і техніки. Однією з таких експертиз є судова експертиза спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації (СТЗНОІ).

Судові експертизи (експертні дослідження) СТЗНОІ проводяться, як уже було зазначено,

виключно у СБУ (п. 5 «Критеріїв належності...», затверджених Постановою Кабінету Міністрів України від 22 вересня 2016 р. № 669 [10]) відповідно до базового нормативно-технічного документа «Загальна методика віднесення об'єктів до спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації» (зарєстровано в Мін'юсті України 02.03.2011 р. за № 17.0.01), що має гриф обмеження доступу «для службового користування». Розроблені окремі методики також є власністю ІСТЕ СБУ та мають гриф обмеження доступу ДСК, тобто ознайомитися з ними можна тільки в ІСТЕ СБУ за додержанням певної процедури. Така позиція розробників є зрозумілою, оскільки важливим є убезпечення від розголошення методів роботи спецслужб (які фактично розкриваються описанням у методиці, точніше в додатках до неї, встановлюваних якісних характеристик та технічних ознак СТЗНОІ). Проте відсутність методик у відкритому доступі порушує права людини щодо вільного ознайомлення із судово-експертною методикою, а також методами й засобами, що застосовувались під час дослідження СТЗНОІ.

Є сенс відзначити, що НДУСЕ Міністерства юстиції України володіють достатньою матеріально-технічною базою і належним науково-методичним забезпеченням, мають фахівців, що відповідають кваліфікаційним вимогам для здійснення судово-експертної діяльності, що додатково обґрунтовує їх реальний потенціал проводити експертизи СТЗ.

Акцентуємо, що крок на шляху до започаткування «Експертизи спеціальних технічних засобів (СТЗ) негласного отримання інформації» сприятиме розбудові єдиних підходів до провадження судово-експертної діяльності державними спеціалізованими установами, їх консолідації, обміну досвідом, методиками, іншою інформацією, а також впровадженню інноваційних підходів розвитку судової експертизи СТЗ.

Водночас інтеграція до Європейського простору судово-експертної діяльності (European Forensic Science Area) спонукає суб'єктів судово-експертної діяльності до активної міжнародної взаємодії із використанням європейських інструментів підтримки інституційної спроможності, підвищення кваліфікації судових експертів, обміну досвідом, навчання, матеріально-технічного забезпечення експертних лабораторій, розробці та впрова-

дження нових методик, у тому числі щодо експертизи СТЗ на основі досвіду країн ЄС тощо. Окремі з перелічених заходів та можливості їх фінансування відображені у Плані дій Ради Європи для України «Стійкість, відновлення та відбудова» 2023–2026, що також варто розглядати як додатковий інструмент розвитку цього експертного напрямку [4].

Висловимо іще деякі міркування. Оцінка й перевірка висновку експерта – це суміжні операції, що спрямовані на забезпечення вірогідності висновку експерта як доказу. Оцінку вірогідності висновку експерта здійснюють у два прийоми. Спочатку оцінюють його наукову обґрунтованість, до того ж у цьому випадку висновки аналізують окремо поза зв'язком з іншими доказами. Потім здійснюють оцінку правильності висновку, для цього потрібно зіставити його з іншими матеріалами кримінального провадження. Оцінка наукової обґрунтованості висновку експерта передбачає перевірку надійності застосованої експертом методики дослідження. Для цього потрібно встановити, чи є у такого виду експертизи розроблені наукові основи, які наукові положення використані експертом, чи застосовані сучасні й ефективні методи і засоби дослідження. Проте проблема оцінки висновку експертизи СТЗНОІ полягає в тому, що ані слідчий, ані сторона захисту не можуть «просто» перевірити методику дослідження СТЗНОІ, не пройшовши відповідну процедуру, оскільки вона має відповідний гриф обмеження. Слід також перевірити правомірність використання тієї або іншої методики в конкретному випадку, оскільки достовірність результату залежить не тільки від якості методики, але й від можливості її використання у певній пізнавальній ситуації.

Для оцінювання висновку експертизи необхідно мати у своєму розпорядженні певний комплекс знань, близький за рівнем до знань самого експерта, або проводити оцінювання за участю фахівця належного профілю. Методики, що використовуються експертами в процесі проведення експертиз, містять методи або комплекси методів, запозичені з фундаментальних і прикладних наук, перероблених і пристосованих для цілей судової експертизи, а з урахуванням того, що жодна з названих наук не стоїть на місці, а постійно розвивається, використання нових методів і засобів в експертній практиці пов'язано

насамперед з можливостями фахівців тієї чи іншої галузей знань, з їх науковим потенціалом і практичними навичками роботи. Слідчий або суддя для з'ясування питань повинні орієнтуватися в можливостях методик дослідження, мати певні спеціальні знання. На практиці це не завжди так, а значить, ця обставина може ускладнити оцінювання висновку експерта.

У процесі оцінки висновку перевіряють такі обставини: використання експертом усіх передбачених методикою методів; вивчення всього обсягу наданих матеріалів; наявність у висновку відповіді на всі поставлені питання; повноту описування проведеної експертом роботи; правильність інтерпретації виявлених експертом ознак. Треба встановити, чи правильно оцінені виявлені експертом ознаки об'єктів, чи відповідають висновки виявленим ознакам, чи відповідають висновки проведеному дослідженню, чи є логічний зв'язок між результатами дослідження і висновками експерта.

На нашу думку, коли йдеться про такі експертизи, як експертиза СТЗНОІ, де оцінка дослідницької частини Висновку експерта є вкрай складною для юристів, навіть якщо в них є допуск до інформації з грифом обмеження доступу, правильно було б (в умовах неможливості зняття грифу ДСК) усунути монополію на проведення такого роду експертиз однією установою, дати можливість експертним службам чи установам інших відомств проводити такі експертизи. Як уже зазначалося, СТЗ використовуються не лише у СБУ, а й у поліції, СЗР та МО України, інших державних органах. Монополія не сприяє об'єктивності, не сприяє успішному розвитку науково-методичного забезпечення експертизи. Монополія, по суті, позбавляє учасників процесу права на вибір, у таких умовах висновок експерта нерідко майже відіграє роль вироку.

При цьому необхідним, на наш погляд, є надання цим установам дозволу (задля забезпечення спадкоємності) у користуванні вже розробленими методиками.

Висновки. З урахуванням вищенаведеного та з метою належної організації проведення судових експертиз та експертних досліджень й оформлення їх результатів необхідно внести зміни до Наказу Міністерства юстиції України від 08.10.1998 № 53/5 «Про затвердження

Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень» та доповнити підпункт 1.2.1 «Криміналістична експертиза» новим підвидом експертизи – «Експертиза спеціальних технічних засобів (СТЗ) негласного отримання інформації».

Окрім цього, для належного забезпечення підготовки та стажування фахівців, які мають намір отримати або підтвердити кваліфікацію судового експерта, необхідно включення нового виду експертної спеціальності «Експертиза спеціальних технічних засобів (СТЗ) негласного отримання інформації» до Пере-

ліку видів судових експертиз та експертних спеціальностей, за якими присвоюється кваліфікація судового експерта фахівцям науково-дослідних установ судових експертиз Міністерства юстиції України.

Підсумовуючи, вважаємо за доцільне зазначити, що введення «Експертизи спеціальних технічних засобів (СТЗ)» дозволить значно підвищити можливості використання судових експертиз, підготовлених НДУСЕ, у судочинстві, сприяти науковому розвитку сфери експертного забезпечення правосуддя, розширити напрями національної та міжнародної взаємодії за цим напрямом досліджень та вирішити інші завдання, що є нагальною потребою для експертної практики НДУСЕ.

Список використаної літератури:

1. Khodorkovskiy and Lebedev v. Russia. App No. 11082/06 and 13772/05 (ECtHR, 25 July 2013). URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-122697%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-122697%22]}).
2. Kliuiev O., Agapova O., Simakova-Yefremian E., Snigerov O. The Contribution of Forensic Examination to Ensuring the Right to a Fair Trial within ECtHR Case-law. *Access to Justice in Eastern Europe*. 2021. Vol. 4. Iss. 4. P. 104-115. DOI: <https://doi.org/10.33327/AJEE-18-4.4-n000087>.
3. Stoimenov v. the Former Yugoslav Republic of Macedonia. App No. 17995/02 (ECtHR, 05 April 2007). URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-80035%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-80035%22]}).
4. Агапова О. В. Адміністративно-правове регулювання публічного адміністрування у сфері юстиції України в умовах європейської інтеграції : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2024. 506 с. URL: <http://phd.znu.edu.ua/page/Doc/2024/agapova/Agapova.pdf>.
5. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96вр#Text>.
6. Кримінальний процесуальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
7. Мазурков Д. Д. Розслідування незаконних придбання, збуту або використання спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2015. 222 с.
8. Петрухин И. Л. Приватне життя (правові аспекти). *Государство и право*, 1999. № 11. С. 66.
9. Про контррозвідувальну діяльність : Закон України від 26.12.2002 № 374-IV. / *Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 12. С. 89.
10. Про ліцензування видів господарської діяльності : Закон України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/222-19>.
11. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII. / *Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 22. С. 303.
12. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю : Закон України від 30 червня 1993 р. № 3341-XII. / *Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 35. С. 358.
13. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 № 4038-XII. / *Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1994. № 28. ст. 232.
14. Яковлев О. В., Гуменський О. А. Щодо проблем правового регулювання захисту приватного життя від втручання за допомогою спеціальних технічних засобів. *Досудове розслідування: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення* : матеріали постійно діючого наук.-практ. семінару (м. Харків, 20 жовт. 2017 р.). Харків : Право, 2017. Вип. 9. С. 203-207.

References:

1. Khodorkovskiy and Lebedev v. Russia. App No. 11082/06 and 13772/05 (ECtHR, 25 July 2013). Retrieved from: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-122697%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-122697%22]}).
2. Kliuiev O., Agapova O., Simakova-Yefremian E., Snigerov O. The Contribution of Forensic Examination to Ensuring the Right to a Fair Trial within ECtHR Case-law. *Access to Justice in Eastern Europe*. 2021. Vol. 4. Iss. 4. P. 104-115. DOI: <https://doi.org/10.33327/AJEE-18-4.4-n000087>.

3. Stoimenov v. the Former Yugoslav Republic of Macedonia. App No. 17995/02 (ECtHR, 05 April 2007). Retrieved from: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-80035%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-80035%22]}).
4. Ahapova O. V. Administratyvno-pravove rehuliuвання publicznego administruvannya u sferi yustytysii Ukrainy v umovakh yevropejskoji intehratsiji: dys. ... dokt. yuryd. nauk: 12.00.07. Zaporizhzhia, 2024. 506 s. Retrieved from: <http://phd.znu.edu.ua/page/Doc/2024/agapova/Agapova.pdf>.
5. Konstytutsija Ukrainy. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96vr#Text> [in Ukrainian].
6. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> [in Ukrainian].
7. Mazurkov D. D. Rozsliduvannya nezakonnykh prydbannia, zbutu abo vykorystannia spetsialnykh tekhnichnykh zasobiv nehlasnoho otrymannia informatsiji: dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.09. Kyiv, 2015. 222 s. [in Ukrainian].
8. Petrukhyn Y. L. Pryvatne zhyttia (pravovi aspekty). *Gosudarstvo i pravo*, 1999. № 11. S. 66 [in Ukrainian].
9. Pro kontrrozviduvalnu dijalnist: Zakon Ukrainy vid 26.12.2002 № 374-IV. / Verkhovna Rada Ukrainy. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2003. № 12. S. 89 [in Ukrainian].
10. Pro litsenzuvannya vydiv hospodarskoji diialnosti: Zakon Ukrainy. Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/222-19> [in Ukrainian].
11. Pro operatyvno-rozshukovu dijalnist: Zakon Ukrainy vid 18.02.1992 № 2135-XII / Verkhovna Rada Ukrainy. *Vidomosti Verkhovnoji Rady Ukrainy*. 1992. № 22. S. 303 [in Ukrainian].
12. Pro orhanizatsijno-pravovi osnovy borotby z orhanizovanoiu zlochynnistiu: Zakon Ukrainy vid 30 chervnia 1993 r. № 3341-II. / Verkhovna Rada Ukrainy. *Vidomosti Verkhovnoji Rady Ukrainy*. 1993. № 35. S. 358 [in Ukrainian].
13. Pro sudovu ekspertyzu: Zakon Ukrainy vid 25.02.1994 № 4038-XII. / Verkhovna Rada Ukrainy. *Vidomosti Verkhovnoji Rady Ukrainy (VVR)*. 1994. № 28. st. 232 [in Ukrainian].
14. Iakovliev O. V., Humenskyi O. A. Shchodo problem pravovoho rehuliuвання zakhystu pryvatnoho zhyttia vid vtruchannia za dopomohoiu spetsialnykh tekhnichnykh zasobiv. *Dosudove rozsliduvannya: aktualni problemy ta shliakhy yikh vyrishennia: materialy postiino diuchoho nauk.-prakt. seminaru* (m. Kharkiv, 20 zhovt. 2017 r.) Kharkiv: Pravo, 2017. Vyp. 9. S. 203-207 [in Ukrainian].

Oleksandr Humenskyi. Legal regime of the special technical equipments of secret receipt of information

The article highlights such a direction of activity in the field of expert support for the investigation of offenses related to the illegal circulation of the special technical equipments of secret receipt of information (STESRI), as forensic examination of STESRI.

According to the legislation of Ukraine, special technical equipments (hereinafter - STE) are used in conducting operational-search, intelligence, counterintelligence activities, and implementing measures to combat terrorism by law enforcement and other state bodies within the limits determined by the legislation of Ukraine.

Given that the covert receipt and use for any purpose of information about a person without his consent violates the constitutional rights of a person, only authorized persons have the right to perform such actions and in compliance with the established procedure. Today, when during the Russian armed aggression, the Constitution of Ukraine is "put on pause", control over the use of STE is somewhat weakened, which may lead to a violation of the constitutional rights and freedoms of citizens. When investigating the above-mentioned offenses, it is mandatory to conduct an examination to attribute technical means to the STESRI.

It has been established that forensic examinations of the STESRI are conducted exclusively in the Security Service of Ukraine (SSU).

The current general expert methodology for the study of the STESRI, as well as the developed individual methodologies, are the property of the Ukrainian Scientific Research Institute of Special Equipment and Forensic Examinations of the Security Service of Ukraine (ISEE SSU) and have the access restriction stamp "For official use", and therefore they can only be viewed in the ISEE SSU by following a certain procedure.

Exclusively with the approaches proposed by the legislator, we can talk about ensuring the convention right of a person to a fair trial, enshrined in Article 6 of the European Convention on Human Rights, compliance with the principle of adversarial status of the parties and "equality of opportunity", according to which each party during the consideration of the case must have equal opportunities, such as obtaining alternative expert opinions, and not have any significant advantages over the opponent.

Taking into account all of the above, the feasibility of eliminating the monopoly on conducting the STESRI examination by one institution is justified by providing the scientific and research institutions of forensic examinations of the Ministry of Justice of Ukraine with the opportunity to conduct such examinations.

Keywords: special technical equipments of secret receipt of information (STESRI), expert activity, forensic examination, European area of forensic activity, alternative expert opinions.